
Vplyv a prínos českých odborníkov na rozvoj tanečnej teórie a vedy na Slovensku

Príspevok z medzinárodnej konferencie CHOREOLOGY – PAST AND PRESENT,
ktorá sa konala 29. novembra 2024 na pražskej HAMU.

Kristián Kohút

The impact and contributions of Czech experts to the advancement of dance theory and dance studies in Slovakia

A contribution from the international conference CHOREOLOGY – PAST AND PRESENT, held on November 29, 2024 at HAMU in Prague.

Abstract: The development of professional dance in Slovakia has been historically and naturally linked to Czech artists, teachers, and theorists, whose contributions supported the growth of dance as a theatre art and advanced dance education and dance scholarship. This paper introduces the key figures who shaped choreology in Slovakia, particularly at the Academy of Performing Arts in Bratislava. It is indirectly related to the paper entitled "The Research Centre of the Academy of Performing Arts", presented at an international conference in Prague in 2022. The author highlights the significance of mutual cooperation through a brief historical overview (introducing

the personalities who stood at the founding of the Dance Department of the Academy of Performing Arts in Bratislava (VŠMU)), provides concrete examples of collaboration between VŠMU and AMU from both the earlier and more recent past (including the cross-fertilization of knowledge through various projects), and outlines current projects involving Czech specialists (such as congresses and KEGA projects).

Keywords: Choreology; cooperation between Czech and Slovak choreologists; dance education; Academy of Performing Arts in Bratislava; Dance Department.

Prológ

Znovuo tvorenie študijného plánu Teória tanca na bratislavskej Vysokej škole múzických umení v akademickom roku 2023/2024 bolo úspešným zavŕšením procesov, v ktorých zohrali dôležitú úlohu odborníci z partnerskej Akadémie múzických umení v Prahe. História ukazuje, že pre rozvoj tanečnej teórie a vedy na Slovensku sa podnetná spolupráca medzi českými a slovenskými odborníkmi ukazuje ako nevyhnutná a prospešná. Prvý ucelenejší pohľad na vplyv českých odborníkov na vývoj tanečnej pedagogiky a vedy na Slovensku načrtli prof. Mgr. Dorota Gremlicová, Ph.D. a MgA. Elvíra Němečková, Ph.D., v príspevku *Čeští pedagogové na Katedře tanečního umění VŠMU v Bratislavě*¹. Autorky prezentovali výsledky svojho výskumu na pôde Vysokej školy múzických umení v Bratislave 17. marca 2017 v rámci podujatia s medzinárodnou účasťou **Tanečný kongres 2016/2017 Tanec.SK a odborné sympóziá**. Samotný projekt Tanec.SK, ktorý prostredníctvom kongresových aktivít rozvíja oblasť tanečnej vedy, vznikol z iniciatívy vedúcej Centra výskumu Hudobnej a tanečnej fakulty VŠMU, Mgr. art. Ivica Liszkayovej, Ph.D., a patrí do širšieho portfólia odborných aktivít Centra výskumu HTF VŠMU. V kontexte témy tohto príspevku sú projektové aktivity Centra výskumu HTF VŠMU kľúčové, pretože vďaka nim sa opäť naštartovala a rozvinula spolupráca českých a slovenských odborníkov, vznikol obohacujúci a potrebný odborný dialóg.

Históriu a poslanie pracoviska, ako aj jeho projektové aktivity, boli predstavené v dvoch odborných príspevkoch The Research Centre of the Academy of Performing Arts in Bratislava² (K. Kohút) a The Projects of the Research centre since 2011³ (I. Liszkayová) na medzinárodnej konferencii organizovanej Ústavom pre tanečnú vedu HAMU – **The international conference on dance research**, ktorá sa konala na pražskej Akadémii múzických umení 7. – 8. októbra 2022. Príspevky z oboch spomenutých medzinárodných podujatí možno považovať za silné motivátory a prvotné východiská, ktoré viedli k hlbšiemu spracovaniu témy.

Stručný historický pohľad

Intenzívna spolupráca Čechov a Slovákov vo všetkých oblastiach života bola a je historicky determinovaná spoložitím oboch národov najmä v období po prvej svetovej

¹ Pozri GREMLICOVÁ, Dorota; NĚMEČKOVÁ, Elvíra. Čeští pedagogové na Katedře tanečního umění VŠMU v Bratislavě. In *Tanečný kongres – Tanec.SK 2016/2017 a odborné sympóziá. Zborník príspevkov z tretieho slovenského tanečného kongresu a odborných sympózií*. Bratislava: Vysoká škola múzických umení, 2018, s. 22–27, ISBN 978-80-8195-034-6.

² Pozri KOHÚT, Kristián. The Research Centre of the Academy of Performing Arts in Bratislava. In *Živá hudba*, 2022/13, publikované 6. 12. 2023. Online: <https://ziva-hudba.info/the-research-centre-of-the-academy-of-performing-arts-in-bratislava>.

³ Pozri LISZKAYOVÁ, Ivica. Projekty Centra výskumu HTF VŠMU v spolupráci s Katedrou tanečnej tvorby HTF VŠMU v Bratislave od roku 2011. In *Živá hudba*, 2022/13. Online: <https://ziva-hudba.info/projekty-centra-vyskumu-htf-vsmu-v-spolupraci-s-katedrou-tanecej-tvorby-htf-vsmu-v-bratislave-od-roku-2011>.

vojne, a teda v období existencie spoločného štátu – Československa (1918–1992). Pre profesionálne tanečné umenie na Slovensku to bolo najmä prvých štyridsať rokov existencie spoločného štátu obdobím budovania infraštruktúry – umeleckých škôl, tanečných súborov a podobne.

Meritom príspevku je síce spolupráca slovenských a českých odborníkov na poli tanečnej vedy, no považujeme za potrebné zmieniť, že vplyv českých umelcov na celkový vývoj tanečného umenia na území dnešného Slovenska bol zásadný, a to aj v období pred vznikom Československa. V období habsburskej monarchie pôsobilo vo viacerých mestách množstvo hosťujúcich umelcov a spoločností, väčšinou prichádzajúcich z Viedne alebo Budapešti. Medzi prichádzajúcimi Nemcami, Maďarmi, Francúzmi a Talianmi nachádzame aj umelcov z českých zemí.

Tanečný pedagóg, historik a teoretik Mgr. Miklós Vojtek, PhD. v publikácii *Terpsichora Istropolitana* zdieľuje českých umelcov, ktorí umelecky pôsobili v Prešporoku⁴. Spomína pražského rodáka Františka Xavera Girzicka⁵ a Jozefa Weisera, ktorí v Prešporoku tancovali *Kozáka* a *Cigánske pas de deux*. Autor taktiež na základe dôkazov uvádza, že v roku 1774 v Zelenom dome v Prešporoku tancoval ako člen spoločnosti Karla Wahra pražský rodák, tanečník Josef Slansowsky, ktorý navštevoval v neďalekej Viedni hodiny veľkého tanečného reformátora Jeana-Goergea Noverra. V tej istej spoločnosti pôsobila ako sólistka mademoiselle Herdlidschka (Hrdličková), neskôr známa ako Magdaléna Zappe – herečka pôsobiaca v Prahe. Na zozname Čechov, s ktorých umením sa mohlo prešporské publikum stretnúť, nachádzame aj Albertiho (Vojtěch) Moráveka, ktorý tancoval v Prešporoku ako člen Bernerovej spoločnosti. Pri hlbšom skúmaní by sa nepochybne zoznam českých umelcov, ktorí zanechali na Slovensku hlbšiu umeleckú stopu v období Rakúsko-Uhorska, rozšíril.

Výrazný nárast tanečných umelcov, pedagógov a teoretikov a ich vplyv na rozvoj tanečného umenia na Slovensku nastal v 20. storočí, najmä v období existencie spoločného štátu⁶. V tejto historickej etape sa vplyv Čechov týkal všetkých aspektov tanečného umenia: tvorivého aspektu – choreografie a interpretácie, pedagogického a teoreticko-vedeckého aspektu. Najskôr českí umelci stáli pri založení Slovenského národného divadla – prvým riaditeľom baletu bol Václav Kalina, neskôr zohrali významnú úlohu pri vzniku vysokého tanečného školstva. Táto skutočnosť bola nevyhnutnosťou, ktorá vychádzala z úplnej absencie domácich kádrov.

⁴ Prešporok (Pressburg, Pozsony) – pomenovanie dnešnej Bratislavy v časoch Rakúsko-Uhorska. Súčasný názov mesta sa používa od roku 1919.

⁵ František Xaver Girzick, tiež aj ako Jiřík alebo Giržik bol od roku 1784 členom spoločnosti Emanuela Schikanedera a Huberta Kumpfa v Prešporoku, od roku 1785 členom opernej spoločnosti grófa Jánoša Nepomuka Erdődyho v Prešporoku, ktorú viedol Hubert Kumpf.

⁶ Česko-Slovensko vzniklo po rozpade Rakúsko-Uhorska – jedného z dôsledkov I. svetovej vojny. Nezávislosť nového štátu bola vyhlásená 28. októbra 1918 v Prahe.

Mená českých osobností nachádzame v tomto období na dôležitých a kľúčových pozíciách a funkciách – riaditelia, baletní majstri, choreografi, interpreti –, vo všetkých troch profesionálnych baletných súboroch na Slovensku, ako aj v ďalších profesionálnych tanečných súboroch ako je Slovenský ľudový umelecký kolektív (ďalej len SLUK) alebo Vojenský umelecký súbor kapitána Jána Nálepku (od roku 1995 ako Armádny umelecký súbor).

S ohľadom na kontext príspevku sa vyhneme ich vymenovávaniu a zameriame sa len na osobnosti, ktoré sa cez pedagogické pôsobenie pričínili o rozvoj tanečnej vedy a teórie na Slovensku.

Českí odborníci a základy tanečnej vedy na Slovensku

Existencia tanečnej teórie a vedy na Slovensku je vo svojej komplexnosti úzko prepojená so vznikom a existenciou Katedry tanečnej tvorby Hudobnej a tanečnej fakulty Vysoké školy múzických umení v Bratislave.

Vysoká škola múzických umení bola zriadená zákonom Slovenskej národnej rady zo dňa 9. júna 1949, v ktorom sa píše: „Slovenská národná rada usniesla sa na tomto zákone: § 1. (1) Zriaďuje sa Vysoká škola múzických umení v Bratislave (ďalej „škola“). (2) Škola má štyri odbory: hudobný, dramatický, tanečný a filmový.“ Dva roky po jej založení, v roku 1951, vznikla samostatná Katedra tanca⁷, ktorá bola začlenená pod Hudobnú fakultu⁸.

Pri zrode katedry a v prvej etape jej existencie stáli významné osobnosti ako František Poloczek (dejiny baletu), Ivo Váňa Psota (choreografia, staré tanečné formy, kompozícia malých foriem v akademickom tanci i novodobom tanci), Stanislav Remar (choreografia), Miroslav Kůra (technika akademického tanca a metodika akademického tanca), Ľubomír Pančev (tanec s partnerom, technika a metodika klasického tanca), Magdaléna Panovova (technika a metodika klasického tanca), Jitka Mňačková (technika a teória charakteristického⁹ tanca), Augustín Bohumil (teória tanca, dejiny tanca), Galina Basová (technika klasického, charakteristického¹⁰ a ľudového tanca), Róbert Braun (choreografia, metodika a technika klasického tanca, réžia baletu, kompozícia baletu) a Jan Reimoser (dejiny a teória tanca, dejiny a teória choreografie, dramaturgia baletu), ktorý neskôr, v roku 1955, založil študijný plán Teória tanca.¹¹ Súpis interných a externých pedagogicky pôsobiacich osobností odhaľuje väčšinové zastúpenie českých kolegov a zároveň podčiarkuje význam spolupráce českých a slovenských odborníkov pri zrode bratislavskej katedry.

⁷ Uvádzaná aj ako Katedra tanečná, dnes Katedra tanečnej tvorby.

⁸ Od r. 1992 Hudobná a tanečná fakulta.

⁹ Myslel sa „charakterový“ tanec.

¹⁰ detto

¹¹ *Desať rokov VŠMU. Sborník*. Bratislava: VŠMU, Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1959, 186 s.

Na základe dostupných dokumentov a s pomocou orálnej histórie emeritných pedagógov bratislavskej katedry sa nám podarilo vytvoriť zoznam pedagógov (pravdepodobne nekompletný), ktorí určitým spôsobom (interne, externe alebo projektovo) participovali na výučbe na Katedre tanečnej tvorby HTF VŠMU od jej vzniku v roku 1951 po súčasnosť. Identifikovať pravidelnosť/nepriavidelnosť či dĺžku ich pôsobenia, presné názvy predmetov/prednášok či obsah prednášaného učiva je najmä pri historicky starších záznamoch dnes nemožné.

AUGUSTÍN Bohumil (dejiny tanca, teória tanca),
 BONUŠ František (ľudové tance),
 BRAUN Róbert (choreografia, metodika a technika klasického tanca, réžia baletu, kompozícia baletu),
 GREMLICOVÁ Dorota (teória),
 DERCSÉNYI Lucie (Labanova analýza),
 HARTMANN Jan (moderný tanec),
 HAYASHI Lucie (písanie o tanci),
 KOTZIAN Ludvik (klasický tanec),
 KUBICOVÁ Ivanka (moderný tanec),
 KŮRA Miroslav (technika akademického tanca a metodika akademického tanca),
 MACHAROVSKÝ Rudolf (choreografia?),
 MŇAČKOVÁ Jitka (charakterové tance),
 NEMĚČKOVÁ Elvíra,
 OGOUN Luboš (choreografia),
 PAVLOVSKÁ Antonie (rytmika),
 POKORNÝ František (moderný tanec),
 PROKEŠ Zdeněk (choreografia),
 REMAR Stanislav (klasický tanec, choreografia),
 REIMOSER Jan (dejiny a teória tanca, dejiny a teória choreografie, dramaturgia baletu),
 SLAVICKÁ Kateřina (technika A. Bournonvilla),
 SLAVICKÝ Jaroslav (technika A. Bournonvilla),
 SLOVÁK Boris (choreografia),
 ŠMOK Pavel (choreografia),
 URBANOVÁ Emílie (španielske tance),
 VACULÍK Libor (choreografia),
 VAŠUT Vladimír (dramaturgia),
 PSOTA Ivo Váňa (choreografia, staré tanečné formy, kompozícia malých foriem v akademickom tanci i novodobom tanci).

**CZECHS in the leadership of the DANCE DEPARTMENT
of the Academy of Performing Arts in Bratislava**

		
IVO VÁŇA PSOTA Head of the Dance Department 1. 1. 1952 – 15. 2. 1952	JAN REIMOSER Head of the Dance Department 1. 1. 1955 – 14. 11. 1956	RÓBERT BRAUN Head of the Dance Department 15. 11. 1956 – 1959 (60?)

HUDOBNÁ
A TANEČNÁ
FAKULTA
VŠMU

Vplyv troch českých osobností vo vedení Katedry tanečnej tvorby HTF VŠMU

V prvej vývojovej etape novovzniknutej katedry tanca zohrali dôležitú úlohu tri české osobnosti, ktoré stáli v jej čele: Ivo Váňa Psota, Ján Reimoser a Róbert Braun.

Ivo Váňa Psota

Prvým vedúcim tanečného oddelenia bol Ivo Váňa Psota, ktorý zastával funkciu vedúceho katedry len v krátkom období 1. 1. 1952 – 15. 2. 1952. Jeho pôsobenie vo funkcii prerušila predčasná smrť. Rukou osudu prišli bratislavskí študenti o možnosť sa prostredníctvom jeho prednášok oboznámiť s modernistickým d'agilevovským repertoárom – Ivo Váňa Psota bol jedným z mála tanečníkov v Československu, ktorí s ním mali autentický interpretačný kontakt¹².

Jan Reimoser

V akademickom roku 1954/1955 sa stal vedúcim katedry Jan Reimoser¹³, vďaka ktorému sa dva študijné odbory – pedagogika tanca a choreografia –, rozšírili o tretí – teóriu tanca. Profesor Jan Reimoser bol nepochybne jednou z najvplyvnejších osobností na poli tanečnej teórie a kritiky, ktorý vychoval viacero kľúčových osobností formujúcich

¹² Ivo Váňa Psota, vl. menom Ivan Psota (1. 5. 1908 Kyjev – 16. 2. 1952 Brno) v 30. a 40. rokoch 20. storočia pôsobil ako tanečník v následníckych súboroch Ďagilevovho Les Ballets russes: Ballets russes de Monte Carlo a Original Ballet Russe.

¹³ Funkciu zastával v období 1. 1. 1955 – 14. 11. 1956.

ďalší vývoj tanečného umenia na Slovensku v pedagogickej, teoretickej a dramaturgickej rovine. Údaje o presnom časovom úseku pôsobenia Jana Reimoser¹⁴ sa v dostupných zdrojoch rôznia, no v odbore teórie tanca vchoval absolventov v dvoch vzdelávacích cykloch, ktorí pokračovali v jeho šľapajach.

V roku 1959 pod jeho vedením absolvovala štúdium Dorothea Tóthová¹⁵, ktorá následne takmer štyridsať rokov (1959–1997) vyučovala na katedre tanečnej tvorby predmety dejiny tanca, teória a estetika tanečného umenia, slovenský ľudový tanec, ľudové tance iných národov, teória a metodika a v rokoch 1968–1971 bola poverená vedením katedry.¹⁶ Spomedzi štvorice absolventov Reimoserovho druhého pôsobenia na katedre sa traja – Emil Bartko¹⁷, Ludvík Kotzián a Alica Pastorová¹⁸ –, pričínili o šírenie odborného odkazu svojho pedagóga. Všetci traja pedagogicky pôsobili na Katedre tanečnej tvorby HTF VŠMU. Okrem toho štúdiom nadobudnuté teoreticko-kritické poznatky ďalej rozvíjali na významných postoch – Alica Pastorová bola dlhoročnou dramaturgičkou Baletu Slovenského národného divadla a Emil Bartko pôsobil taktiež ako dramaturg a umelecký šéf/riaditeľ Baletu SND. Vďaka spomienkam absolventov si dnes dokážeme o spôsobe výučby Jana Reimoser¹⁹ na VŠMU urobiť približnú predstavu. Emil Bartko spomínal, že Reimoser rád trénoval všestrannosť študentov na úlohách súvisiacich s písaním odborných textov – „klasikári“ museli reflektovať ľudový tanec a naopak. Od vyučujúceho si odniesol cennú radu – Reimoser mu poradil, aby pri písaní odborných kritik používal slovné spojenie „dle mého soudu“, že potom bude môcť písať a podpísať sa pod čokoľvek.¹⁹ Zo spomienkového rozprávania Emila Bartka o svojom pedagógovi bolo cítiť úctu a lásku. Prejavom vzájomnej dôvery môže byť aj úloha, ktorú Reimoser dal svojmu žiakovi pred záverečnou skúškou – podal mu šesťdesiattristranový *Baletní slovníček* (1950) so slovami „dokončíte to, milý kolega“. Vďaka tejto milej anekdote je slovenská tanečná literatúra bohatšia o šesťstotridsaťstranový *Stručnú encyklopédiu tanečného umenia* (2018).

¹⁴ *Český taneční slovník*, 2001 vymedzuje obdobie jeho pôsobenia na VŠMU rokmi 1955–1959 a 1967–1971, kým zborník *Desať rokov VŠMU*, 1959 uvádza začiatok jeho pôsobenia už od akademického roku 1953/54.

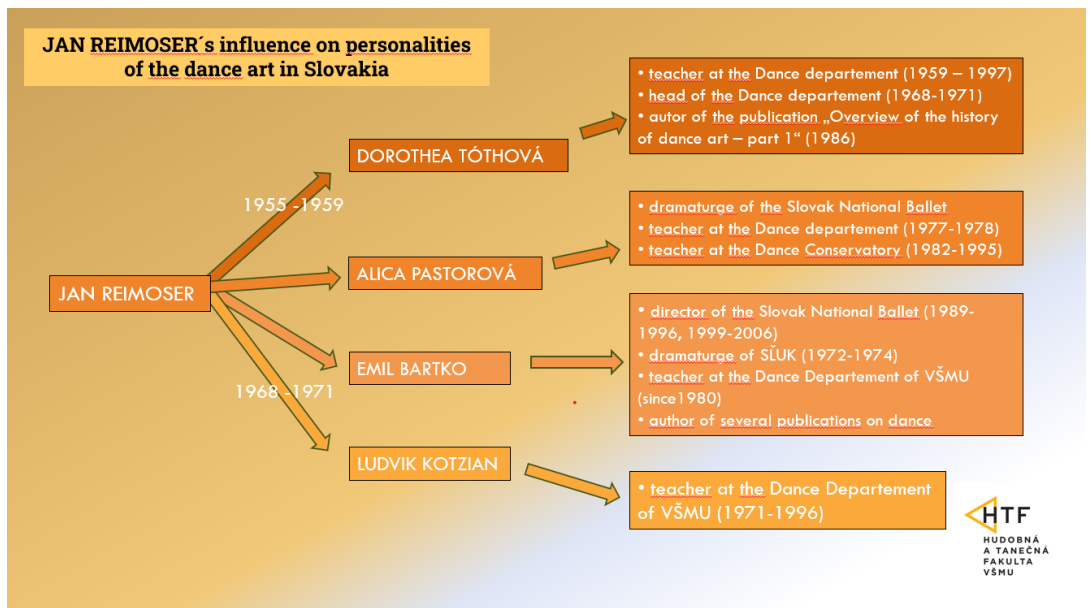
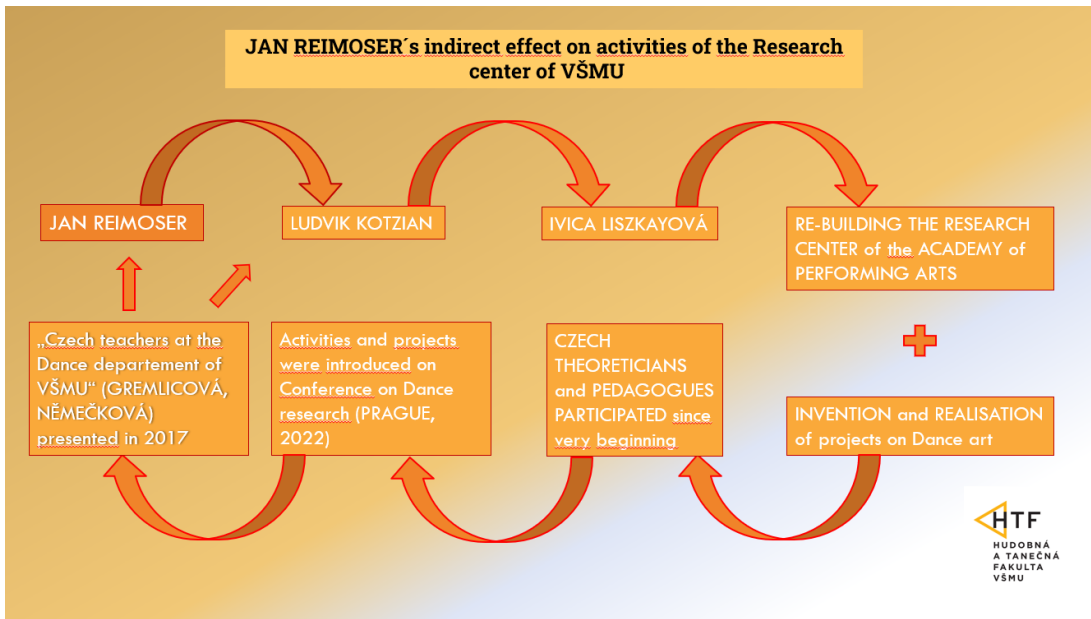
¹⁵ Dorothea Tóthová (17. 1. 1930 Bratislava – 1. 3. 2007 Bratislava) bola slovenská tanečnica, pedagogička, tanečná teoretička a kritička, autorka štúdie *Slovenský javiskový tanec* (Praha, 1969) a vysokoškolských učebných textov *Prehľad dejín tanečného umenia* (Bratislava: VŠMU, 1986).

¹⁶ Údaje o vykonávaní funkcie vedúcej katedry sa rôznia: v hesle Tóthová Dorothea v *Stručnej encyklopédii tanečného umenia*, 2018 sa uvádza, že D. Tóthová bola poverená vedením v rokoch 1968–71 a v *Encyklopédii dramatických umení Slovenska*, 1988, že bola vedúcou katedry v rokoch 1968–72.

¹⁷ Emil Bartko (21. 7. 1945, Košice) je slovenský tanečník, teoretik, kritik, pedagóg a riaditeľ baletu. Bol asistentom choreografa v Lúčnici (1975–1979), dramaturg v SLUK-u (1972–1974), umeleckým šéfom, riaditeľom Baletu SND (1989–1996, 1999–2006), pedagógom na VŠMU (od 1980). Je autorom viacerých publikácií, napr. *Podoby slovenského tanečného umenia 1920–2017* (2018), *Stručná encyklopédia tanečného umenia* (2018).

¹⁸ Alica Pastorová (11. 2. 1928 Český Těšín – 24. 2. 2006 Bratislava) bola česká tanečnica, pedagogička a dramaturgička s prevažnou pôsobnosťou na Slovensku. Študovala u Iva Váňa Psoty, Elly Fuchsovej. Bola sólistkou Baletu SND, kde neskôr pôsobila ako dramaturgička (1974–1995), pedagogicky pôsobila na VŠMU (1977–1978) a Tanečnom konzervatóriu Evy Jaczovej (1982–1995).

¹⁹ Z nepublikovaného rozhovoru s Emilom Bartkom na jeseň 2024.

Okrem zmienenej publikácie aktuálne Reimoserov odkaz na Slovensku prežíva v ďalšej generácii tanečných teoretikov a praktikov. Pod vedením jeho žiaka Emila Bartka okrem iných vyštudovala odbor súčasná dramaturgička Baletu SND, Eva Gajdošová; pod vedením jeho žiaka Ludvika Kotziana vyštudovala súčasná vedúca Centra výskumu HTF VŠMU, Ivica Liskayová, ktorá je iniciátorkou viacerých projektov v oblasti tanečnej vedy podporujúcich spoluprácu s kolegami z Česka.²⁰

Róbert Braun

Po Janovi Reimoserovi sa funkcie vedúceho katedry ujal Róbert Braun, ktorý ju zastával v období 15. 11. 1956 – 1959 (1960?). V poradí tretí Čech vo vedení katedry dovedna učil v Bratislave osem rokov a na zozname jeho študentov/absolventov nachádzame dvoch titánov slovenského ľudového tanca: Juraja Kubánku²¹, ktorého meno je úzko spojené so Slovenským ľudovým umeleckým kolektívom, a Štefana Nosála²², ktorý niekoľko dekád umelecky formoval súbor Lúčnica. Okrem nich patria k jeho absolventom Olga Markovičová²³, tanečná historička, kritička a pedagogička, ďalej Martin Ťapák²⁴, slovenský filmový režisér a vedúci tanca v SLUK-u, a Ján Guoth, tanečný pedagóg v SLUK-u a umelecký vedúci tanečnej zložky Vojenského umeleckého súboru v Bratislave.

Skôr zmieňovaný príspevok Doroty Gremlicovej a Elviry Němečkovej z roku 2017 o vplyve českých osobností na vývoj Katedry tanečnej tvorby VŠMU začína konštatovaním: „Podíváme-li se na působení českých osobností na Katedře taneční tvorby

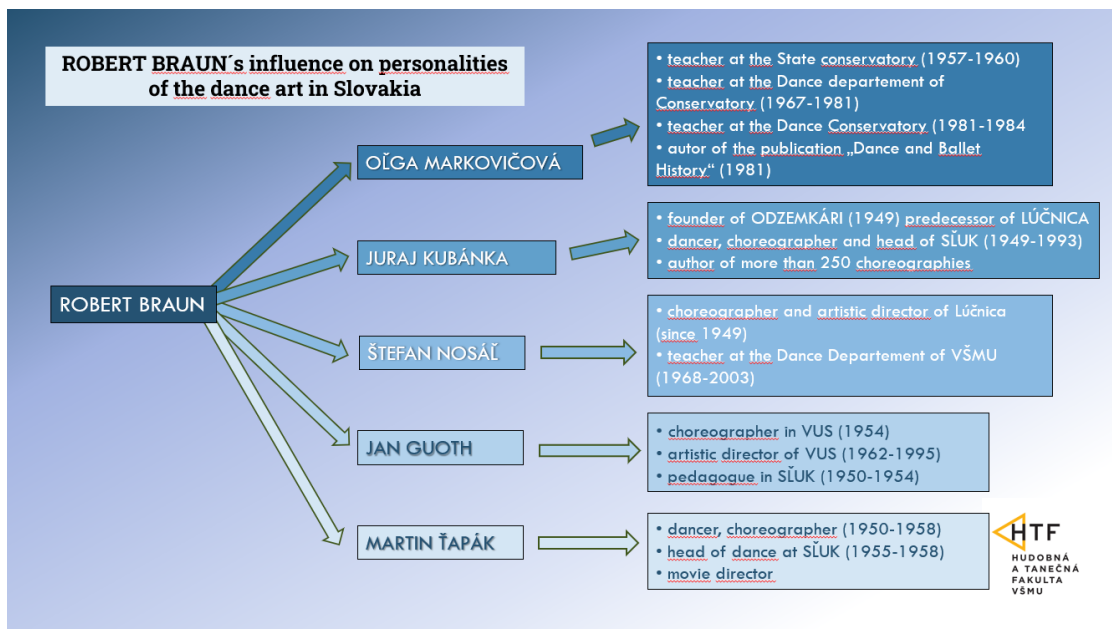
²⁰ Z nepublikovaného rozhovoru s Ivicou Liskayovou z októbra 2024 sa dozvedáme viac o vyučovacích metódach Ludvika Kotziana, ktorý odborne spolupracoval s Katedrou tanečnej tvorby HTF VŠMU: „Ludvik Kotzian ma učil techniku klasického tanca, tanec s partnerom a metodiku techniky klasického tanca v rokoch 1981–1985, čiže praktické predmety, ktoré bohato dopĺňal teoretickými faktmi. V tom čase ešte stále tancoval a učil aj v Brne. Vďaka jeho iniciatíve sme cestovali a navštevovali predstavenia a tanečné súťaže po celom Československu – od Prahy až po Košice. Po každom predstavení, ktoré sme videli, sme diskutovali o dramaturgii, nápadoch, choreografii, scénografii a interpretácii. Ako pedagóg bol systematický, dochvilný, vždy perfektne pripravený s jasnými predstavami o pláne hodiny. Každý týždeň nám dával nové cvičenia, čo budovalo našu pohybovú pamäť. Exercice sme museli zapisovať a následne porovnať náš zápis s jeho zápisom. Ten bol vždy pohybovo a rytmicky presný. Už v tej dobe nás učil kriticky myslieť a mať svoj názor.“

²¹ Juraj Kubánka (31. 10. 1928 Turie pri Žiline – 19. 7. 2021 Bratislava) bol slovenský tanečník, choreograf a umelecký vedúci. V roku 1948 založil skupinu Odzemkári, z ktorej sa neskôr stala Lúčnica. Ako tanečník, choreograf a umelecký vedúci pôsobil v SLUK-u (1949–1993), súčasne od r. 1971 pôsobil ako choreograf v Štátnom súbore pre srbskú ľudovú kultúru v Bautzene. Vytvoril viac ako 250 choreografií.

²² Štefan Nosál (20. 1. 1927 Hriňová – 22. 7. 2017 Bratislava) bol slovenský tanečník, choreograf a pedagóg. Od r. 1951 bol umeleckým vedúcim Lúčnice, v rokoch 1968–2003 pedagógom na Katedre tanečnej tvorby HTF VŠMU, v rokoch 1972 – 1992 vedúcim katedry. Je autorom nespočetného množstva choreografií v oblasti slovenského ľudového tanca.

²³ Olga Markovičová (8. 8. 1929 Bratislava) je slovenská tanečnica a pedagogička. Ako interpretka pôsobila v Baletu SND (1949–1957), pedagogicky na Štátnom konzervatóriu v Bratislave (1957–1960), Tanečnom oddelení Konzervatória (1967–1981) a Hudobnej a tanečnej škole – dnešné TKEJ (1981–1984). Venovala sa recenzovaniu inscenácií, je autorkou publikácie Dejiny tanca a baletu (1981).

²⁴ Martin Ťapák (13. 10. 1926 Liesek – 1. 2. 2015 Bratislava) bol slovenský tanečník, herec, choreograf a režisér.

Vysoké školy múzických umení v Bratislave, je na prvni pohľad zřejmé, že nemelo nějaký zásadní charakter. Snad jen na úplném počátku byl český podíl významnější. Jedná se především o osobu Jana Reimoserera, který stál po druhé světové válce u vzniku veškerého profesionálního školství v tehdejší Československu, ...“ Ak sa na problematiku pozrieme optikou zohľadňujúcou vedomosti prenášané generáciami odchovcov českých osobností, záverom môže byť aj konštatovanie, že vplyv Čechov na tanečné umenie na Katedre tanečnej tvorby HTF VŠMU, aj keď nepriamy, je oveľa väčší, než by sa na prvý pohľad mohlo zdať. Ak sa na vec pozrieme z pohľadu česko-slovenskej spolupráce na poli tanečnej vedy, tak môžeme vystopovať nepriamy vplyv českých osobností na súčasné aktivity tanečného výskumu na výsledky práce Centra výskumu HTF VŠMU. Jedným zo spojív medzi minulosťou – budovaním katedry tanečnej tvorby za pomoci českých kolegov, a súčasnosťou, kde sa rozvíja spolupráca v oblasti tanečnej vedy, je pedagogické pôsobenie Ludvika Kotziana na VŠMU. Ten bol žiakom Jana Reimoserera a učiteľom Ivica Liskayovej, ktorá neskôr prebudovala Centrum výskumu HTF VŠMU a iniciovala nové projekty v oblasti tanečného umenia a tanečnej vedy. Do realizácie nových projektov od samého začiatku prizývala odborníkov – kolegov z pražskej Akadémie múzických umení. Všetky projektové aktivity prispeli k rozvoju tanečnej vedy na Slovensku a v rámci Medzinárodnej konferencie o tanečnom výskume boli prezentované aj na pôde Akadémie múzických umení v Prahe v roku 2022. Jedným z kľúčových projektov, ktorý Ivica Liskayová iniciovala a počas desiatich rokov rozvíjala, je *Tanečný kongres Tanec.SK*. Táto odborná platforma bola miestom, kde českí kolegovia prezentovali (a nám pripomenuli) významnú úlohu Čechov v tanečnom vzdelávaní na Slovensku.

Spolupráca na súčasných projektoch

Aspekty česko-slovenskej spolupráce možno vidieť na participácii Českých odborníkov na rôznych projektoch na Slovensku, ktoré organizačne zastrešuje Centrum výskumu HTF VŠMU.

Jedným z nosných projektov, ktorý CV HTF VŠMU organizuje v spolupráci s Katedrou tanečnej tvorby HTF VŠMU, je vedecko-vzdelávací projekt Teoretické analýzy v tanečnom umení. Jeho cieľom je popri nadobúdaní nových poznatkov z rôznych oblastí tanca naučiť študentov jasne formulovať svoje novonadobudnuté vedomosti, informácie dokázať analyzovať a rozumieť im v širšom kontexte. Je to projekt, ktorý okrem iného pedagógom pomáha spomedzi študentov odhaľovať potenciál budúcich tanečných vedcov či kritikov. Za desaťročie existencie tohto projektu na ňom participovalo mnoho zahraničných osobností z rôznych oblastí tanečného umenia (od New Yorku po Moskvu), medzi nimi aj zástupcovia z Českej republiky: prof. Mgr. Dorota Gremlicová, Ph.D., (opakovane v rokoch 2012, 2015, 2016/17, 2017) a doc. Mgr. Jiří Lössl (2024).

Mená odborníkov z Českej republiky nachádzame aj medzi spoluriešiteľmi grantov Kultúrnej a edukačnej grantovej agentúry Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky (KEGA), ktorých hlavnými riešiteľmi boli a sú zástupcovia Centra výskumu HTF VŠMU a Katedry tanečnej tvorby HTF VŠMU. Ide o projekty vnútorného grantového systému zameraného na finančnú podporu projektov aplikovaného výskumu v oblasti školstva, pedagogiky a tvorivého a interpretačného umenia, iniciovaných riešiteľmi z verejných vysokých škôl.²⁵ Slovensko-česká spolupráca sa do roku 2025 rozvíjala na troch grantoch KEGA, ktoré viedli Mgr. art. Ivica Liszkayová, Ph.D., Mgr. Miroslava Kovářová, ArtD, a Mgr. art. Kristián Kohút, ArtD.

Prvým projektom bol *Tanec.SK* (KEGA č. 006VŠMU-4/2017), ktorého riešenie spadalo do obdobia rokov 2017–2019. Popri slovenských odborníkoch na ňom participovali prof. Mgr. Dorota Gremlicová, Ph.D., MgA. Elvíra Němečková, Ph.D., MgA. Josef Bartoš, prof. Mgr. Ivanka Kubíková, Mgr. Jan Hartmann, Mgr. František Pokorný a Mgr. Jiří Lössl.

V rozmedzí rokov 2020–2022 na projekte *Tanečná veda – súčasné teoretické a metodologické prístupy k analýze tanečného umenia* (KEGA č. 005VŠMU-4/2020) participovala prof. Mgr. Dorota Gremlicová, Ph.D.

Na aktuálne prebiehajúcim projekte *Slovenskí choreografi a ich tvorba* (KEGA č. 002VŠMU-4/2024), v rámci ktorého tím odborníkov a výskumných pracovníkov mapuje život a tvorbu choreografov, ktorí výrazne ovplyvnili tanečné (baletné) umenie na Slovensku, participujú odborníčky z Ústavu pre tanečnú vedu AMU a Katedry tanca AMU: prof. Mgr. Dorota Gremlicová, Ph.D., MgA. Elvíra Němečková, Ph.D. a Mgr. Lucie Dercsényi, Ph.D.

²⁵ Špecifikácia grantu podľa Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky. Online: www.minedu.sk/kulturna-a-edukacna-grantova-agentura-msvnam-sr-kega/.

Veľké zastúpenie českých odborníkov nachádzame v projekte *Tanečný kongres Tanec.SK*, ktorý iniciovala a odborne a organizačne vedie vedúca Centra výskumu HTF VŠMU, Mgr. art. Ivica Liszkayová, PhD. Počas desiatich ročníkov projektu sa na šiestich z nich zúčastnili zástupcovia tanečnej vedy z Čiech.

Na Tanečnom kongrese 2015 – Tanec.SK s témou Osobnosti v tanečnom umení a ich prínos prezentovali odborné príspevky piati zástupcovia z pražskej HAMU: BcA. Monika Čižmáriková, DiS – Umělecká spolupráce Petra Weigla a Miroslava Kůry; prof. Mgr. Dorota Gremlicová, Ph.D. – Jan Reimoser, mocný a bezmocný; BcA. Josef Bartoš, DiS – Představitelé slovenské taneční scény na I. celostátní konferenci československých tanečních umělců v Brně (1950); BcA. Natálie Nečasová – Ivo Váňa Psota versus Jan Reimoser, střet dvou osobností; MgA. Elvíra Němečková, Ph.D. – Jiří Kylián – učitelé a žáci.

O rok neskôr, na kongrese s témou Absolventi Katedry tanečnej tvorby a ich prínos pre rozvoj tanečného umenia na Slovensku svoj, už v úvode tejto práce spomínaný a inšpiratívny, príspevok Čeští pedagogové na Katedře tanečního umění HTF VŠMU v Bratislavě predniesli prof. Mgr. Dorota Gremlicová, Ph.D. a MgA. Elvíra Němečková, Ph.D.

V roku 2017 na tanečnom kongrese s témou Tradície v inovatívnych procesoch v tanečnom umení a v tanečnom vzdelávaní vystúpil MgA. Josef Bartoš *The So-Called Czech Duncanism: A Living Tradition*.

Do témy Moderný tanec na Slovensku pred rokom 1989, ktorá bola hlavnou témou kongresu v roku 2018, prispeli prof. Mgr. Dorota Gremlicová, Ph.D. s príspevkom *Od lidového tance k modernímu a jinému lidovému. Proměna postojů v československém amatérském tanci na přelomu v 50. a 60. let 20. století.* a MgA. Elvíra Němečková, Ph.D. s príspevkom *Vysokoškolský umělecký soubor jako brána moderních tanečních technik do Čech. Súčastou kongresových aktivít bolo aj odborné sympóziu s témou Kreativita – jej miesto v umeleckom tanci detí a mládeže. Tu sa 6. októbra 2018 predstavil Doc. Mgr. Jiří Lössl s príspevkom *Celostátní přehlídka dětských skupin scénického tance a její vplyv na rozvoj tvořivé taneční výchovy v Čechách – vývoj, specifika, tendence v letech 1968–2018.**

Celosvetová pandémia vírusového ochorenia Covid-19 ochromila všetky oblasti života, kongresové aktivity nevynímajúc. Spolupráca medzi českými a slovenskými odborníkmi bola na isté obdobie utlmená. Reštart prišiel až v roku 2022.

Tanečný kongres Tanec.SK 2022 s témou Tanec a teória pozostával z dvoch samostatných udalostí. Na konci septembra sa konala konferencia *Dance and Theory – Challenges and Tendencies in Teaching Theory in Dance Education*, a v novembri konferencia s témou *Tanec a teória s aplikáciou na umeleckú prax*. Na septembrovej konferencii, ktorej jazykom bola angličtina, vystúpili Mgr. MgA. Lucie Hayashi, Ph.D. s príspevkom *Critical Thinking in Creative Dance Education* a Kateřina Šalounová s príspevkom *Theory in Practise/Practise in Theory: Some Ways of Teaching History Practically and Using History in Dance Lectures*. Na novembrovej konferencii opäť vystúpila Mgr. MgA. Lucie

Hayashi, Ph.D., tento raz s príspevkom Taneční aktuality jako příklad dobré praxe aplikace taneční teorie. Doktorandka na HAMU, MgA. Monika Štúrová sa vo svojom príspevku Proč je taneční věda potřebná zamyslela nad významom tanečnej vedy. Obsah časti novembrovej konferencie súvisel s premiérou baletu *La fille mal gardée* v Slovenskom národnom divadle. Prof. Mgr. Dorota Gremlicová, Ph.D. v tomto duchu prezentovala príspevok Špatně střežená Lise a Colin na slámě: Marná opatrnost na pražských/ českých scénách 1796–1860 a MgA. Elvíra Němečková, Ph.D. predstavila príspevok Marná opatrnost v pojetí Alicie Alonsové: inscenace Národního divadla v Praze z roku 1980 a její ohlasy.

Pre deviaty ročník tanečného kongresu Tanec.SK v roku 2023 organizátori zvolili tému Význam pohybovej analýzy v teórii a praxi tanečného umenia. České zastúpenie na bratislavskom kongrese tvorila šesťica odborníčov so svojimi príspevkami: prof. Mgr. Dorota Gremlicová, Ph.D. – Dokonalosť, úchvatnosť a úspornosť: úvahy o analytických nástrojoch pre postihnutie pojmov kompetencia a virtuozita v tanci; MgA. Elvíra Nemečková, Ph.D. – Jak se dívat na tanec na video záznamu: problematika využití videozáznamu k analýze tanenčího díla; prof. Mgr. Helena Kazárová, Ph.D. – Analýza tanečných pohybů jako nástroj pro obnovování tanců z období baroka; Mgr. Lucie Dercsenyi, Ph.D. – Tanečná pohybová terapie jako součást výukového procesu Labanovy analýzy pohybu; Mgr. MgA. Lucie Hayashi, Ph.D. – Tajemství sématické analýzy tance a MgA. Mgr. Kateřina Šalounová – Pohybová analýza v historickém výskumu jevištního tance: fotografie a možnosti její interpretace.

Jubilejný ročník 2024 projektu s témou Desaťročie rozvoja tanečného umenia a vízie do budúcnosti sa niesol v duchu rekapitulácie nielen na poli tanečnej vedy, ale tanečného umenia na Slovensku všeobecne. Tento ročník mal opäť silné zastúpenie z Prahy. Prof. Mgr. Dorota Gremlicová, Ph.D. sa v príspevku Taneční kongresy v zrcadle sborníků Tanec.SK 2014–2023(4): obzory, témata a podněty zamerala na kvalitu príspevkov a spracovania zborníkov, ktoré sa stali neodmysliteľnou súčasťou výstupov z jednotlivých kongresov. Doc. Mgr. MgA. Lucie Hayashi, Ph.D. predniesla pre rozvoj tanečnej vedy povzbudzujúci príspevok s názvom Emancipace Ústavu pro taneční vědu HAMU a MgA. Elvíra Němečková, Ph.D. v príspevku Knihovna HAMU a Kyliánova nadace v Praze: historie a současnost oboznámila přítomných so situáciou v akademickej knižnici na AMU. Taneční výchova v českém prostředí bola témou príspevku doc. Mgr. Jiřího Lössla.

Z pohľadu rekapitulácie ide o dvadsaťpäť odborných príspevkov, ktoré odprezentovalo jedenásť osobností z Čiech na šiestich tanečných kongresoch – Tanec.SK. Aktívna účasť odborníkov aj na ďalších projektoch svedčí o pretrvávajúcich a rozvíjajúcich sa česko-slovenských spoluprákach na poli tanečnej vedy.

Záver

Znovuo tvorenie študijného plánu Teória tanca na Vysokej škole múzických umení v Bratislave a úzka slovensko-česká spolupráca na viacerých kľúčových výskumných projektoch Centra výskumu HTF VŠMU v oblasti tanečnej vedy sú dôkazom zmysluplného medzinárodného partnerstva, ktorého korene siahajú ďaleko do minulosti. Participácia českých odborníkov, ktorá bola pri vzniku a formovaní kľúčových inštitúcií ako Slovenské národné divadlo či Vysoká škola múzických umení v Bratislave nevyhnutnosťou, sa v druhej polovici 20. storočia transformovala do vzájomného a veľmi obohacujúceho profesijného dialógu. Intenzita spolupráce bola podľa rôznych časových období a pod vplyvom mnohých externých faktorov kolísavá, avšak obdobia s aktívnou bilaterálnou kooperáciou ukazujú pozitívny vplyv na všetky aspekty rozvoja tanečného umenia na Slovensku, a to vrátane tanečnej teórie a vedy. Vplyv a prínos českých odborníkov na rozvoj tanečného umenia na Slovensku v jeho celej šírke je nepopierateľný.

Literatúra

- BARTKO, Emil. *Podoby slovenského tanečného umenia 1920–2010*. Bratislava: Divadelný ústav, 2011. 259 s. ISBN 978-80-89369-40-9.
- BARTKO, Emil. *Stručná encyklopédia tanečného umenia*. Bratislava: VŠMU, Verbunk s.r.o., 2018. 630 s. ISBN 978-80-972203-2-7.
- JACZOVÁ, Eva. *Balet SND*. Bratislava: Vydavateľstvo slovenskej akadémie vied, 1971. 536 s.
- GREMLICOVÁ, Dorota, NĚMEČKOVÁ, Elvíra. Čeští pedagogové na Katedře tanečního umění VŠMU v Bratislavě. In *Tanečný kongres 2016/2017 a odborné sympóziá. Absolventi Katedry tanečnej tvorby a ich prínos pre rozvoj tanečného umenia na Slovensku. Zborník z tretieho slovenského tanečného kongresu*. Bratislava: VŠMU, 2018. 268 s. ISBN 978-80-8195-034-6.
- Kolektív autorov. *Encyklopédia dramatických umení Slovenska 1*. Bratislava: Veda, Vydavateľstvo slovenskej akadémie vied, 1989. 692 s. ISBN 80-224-0000-9
- Kolektív autorov. *Encyklopédia dramatických umení Slovenska 2*. Bratislava: Veda, Vydavateľstvo slovenskej akadémie vied, 1988. 710 s. ISBN 80-224-0001-7
- Kolektív autorov. *Desať rokov VŠMU*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1959. 186 s.
- Kolektív autorov. *Vysoká škola múzických umení v Bratislave 1949–2009*. Bratislava: VŠMU, Slovart, 2009. 269 s. ISBN 978-80-8085-874-2.
- KOVÁŘOVÁ, Miroslava (zostavovateľka). *Dance and Theory – Challenges and Tendencies in Teaching Theory in Dance Education. Collection of Contribution* (zborník). Bratislava: Vysoká škola múzických umení, 2022. 78 s. ISBN 978-80-8195-115-2.
- LISZKAYOVÁ, Ivica. Projekty Centra výskumu HTF VŠMU v spolupráci s Katedrou tanečnej tvorby HTF VŠMU v Bratislave od roku 2011. In *Živá hudba*, 2022/13. Online: <https://ziva-hudba.info/projekty-centra-vyskumu-htf-vsmu-v-spolupraci-s-katedrou-tanecej-tvorby-htf-vsmu-v-bratislave-od-roku-2011>.
- LISZKAYOVÁ, Ivica (zostavovateľka). *Tanečný kongres – Tanec. SK 2023: Význam pohybovej analýzy v teórii a praxi tanečného umenia. Zborník príspevkov z deviateho slovenského tanečného kongresu s medzinárodnou účasťou na tému Význam pohybovej analýzy v teórii a praxi tanečného umenia*. Bratislava: Vysoká škola múzických umení v Bratislave, 2024. 192 s. ISBN 978-80-8195-157-2
- LISZKAYOVÁ, Ivica (zostavovateľka). *Tanečný kongres – Tanec. SK 2022: Tanec a teória s aplikáciou na umeleckú prax. Zborník príspevkov z ôsmeho slovenského tanečného kongresu s medzinárodnou účasťou*

na tému *Tanec a teória s aplikáciou na umeleckú prax*. Bratislava: Vysoká škola múzických umení v Bratislave, 2023. 158 s. ISBN 978-80-8195-121-3

LISZKAYOVÁ, Ivica (zostavovateľka). *Tanečný kongres – Tanec. SK 2018: Moderný tanec na Slovensku pred rokom 1989. Zborník príspevkov z piateho slovenského tanečného kongresu s medzinárodnou účasťou*. Bratislava: Vysoká škola múzických umení v Bratislave, 2019. 201 s. ISBN 978-80-8195-060-5

LISZKAYOVÁ, Ivica (zostavovateľka). *Tanečný kongres – Tanec. SK 2017: Tradície v inovatívnych procesoch v tanečnom umení a vo vzdelávaní* (spojený zborník, 2. doplnené vydanie). Bratislava: Vysoká škola múzických umení v Bratislave, 2019. 194 s. ISBN 978-80-8195-061-2

LISZKAYOVÁ, Ivica (zostavovateľka). *Tanečný kongres – Tanec. SK 2016/2017: Absolventi Katedry tanečnej tvorby a ich prínos pre rozvoj tanečného umenia na Slovensku. Zborník príspevkov z tretieho slovenského tanečného kongresu a odborných sympózií s medzinárodnou účasťou*. Bratislava: Vysoká škola múzických umení v Bratislave, 2018. 268 s. ISBN 978-80-8195-034-6

LISZKAYOVÁ, Ivica (zostavovateľka). *Tanečný kongres – Tanec. SK 2015: Osobnosti v tanečnom umení a ich prínos. Zborník príspevkov z druhého slovenského tanečného kongresu s medzinárodnou účasťou*. Bratislava: Vysoká škola múzických umení v Bratislave, 2016. 236 s. ISBN 978-80-8195-005-6

OROVNICKÁ, Ľubica. Od založenia po súčasnosť. In *Múza*, 2022. roč. 4, č. 6, s. 36–37.

VOJTEK, Miklós. *Terpsichora Istropolitana. Tanec v Prešporke 18. storočia*. Bratislava: Divadelný ústav, 2009. 250 s. 978-80-89369-04-1.

Mgr. art. Kristián Kohút, ArtD., absolvoval štúdium klasického tanca na Tanečnom konzervatóriu Evy Jaczovej v Bratislave v roku 1997 a v roku 2009 štúdium tanečného umenia na Vysokej škole múzických umení v Bratislave pod vedením Iriny Čiernikovej a Dagmar Hubovej. Na rovnakej škole neskôr absolvoval doktorandské štúdium, počas ktorého sa zúčastnil troch študijných stáží na Škole amerického baletu v New Yorku.

Ešte počas štúdia na konzervatóriu účinkoval v predstaveniach Baletu SND a v súbore Jany Kúrovej v Prahe. Po absolutoriu prijal angažmán do Baletu SND, kde s krátkou pauzou pôsobil ako interpret do roku 2009. V Baletu SND pôsobil aj na pozícii koordinátora marketingových aktivít baletu. Od roku 2018 pôsobí ako pedagóg v oblasti klasického tanca na Katedre tanečnej tvorby HTF VŠMU v Bratislave a ako výskumný pracovník v Centre Výskumu HTF VŠMU, kde sa zameriava na výskum v oblasti techniky klasického tanca.

S príspevkami mapujúcimi slovenské tanečné osobnosti a zaoberajúcimi sa historio-ografiou klasického tanca sa aktívne zúčastnil viacerých medzinárodných kongresov doma i v zahraničí. Od roku 2021 zastáva pozíciu šéfdramaturga Baletu SND. Dramaturgicky sa taktiež podieľal na vzniku a realizácii baletu choreografa Romana Novitzkého *The Place of*

Choice, ktorý bol vo svetovej premiére uvedený s prestížnym Stuttgartským baletom na jar 2024. Reflexiami a recenziami prispieva do odborného časopisu *Tanec* a do časopisu HTF VŠMU *Tempo*. V roku 2019 mu knižne vyšla zbierka recenzií *Metamorfózy baletu 2016–2019*. Ako spoluautor zdokumentoval desaťročie Baletu SND v publikácii *Zlaté 60. (roky)* v Slovenskom národnom divadle a desiatimi vedeckými štúdiami prispel do publikácie *100 rokov Slovenského národného divadla*.